

Vincen blijft plakken

Greet Habraken

In: *Castle Made of Sand*, 2025

In juli 2020 stelt de Vlaamse Gemeenschapscommissie Vincen Beeckman aan als stadsfotograaf. De VGC zoekt op dat moment een fotograaf die de Brusselaar, het stadsleven en de evolutie van kenmerkende wijken gedurende enkele jaren in beelden vastlegt, vanuit één artistieke blik. Het oeuvre van Vincen, met werk in metro Anneessens en in Recyclart, bevat al de kern van wat de VGC voor ogen heeft met het project: een iconische benadering van het leven en de ervaringen van (vaak onzichtbare) Brusselaars. In onderling overleg worden thema's vooropgesteld, assen waarrond Vincen gedurende vier jaar werkt: het dorpse Haren en de gevangenis, het Brusselse nachtelijke caféleven en het Klein Kasteeltje.

Het project wordt omgedoopt tot 'Image Master', een naam die het werk van Vincen goed weergeeft: een meester in het verzamelen van beelden, in het vastleggen van onbevange, soms intieme momenten. Zijn participatieve methodiek en aandacht voor de medemens in kwetsbare situaties, sluiten aan bij de beleidslijnen van de VGC die als overheid personen in een kwetsbare situatie wil versterken. Na vier jaar documentaire fotografie in Brussel, ontstaat zo een port folio van beelden die het actuele verhaal van Brussel documenteert, vanuit Vincens unieke artistieke en humanistische interpretatie.

Het merendeel van het werk van Vincen focust op mensen die zich aan de rand van de maatschappij bevinden. Hij toont hen niet zozeer met of in hun problemen, maar wel als mens. Een mens met dagelijkse besommeringen, met wensen, met humor. In de foto's van Vincen is er geen plaats voor medelijden of verdoezeling. Alles en iedereen wordt getoond zonder franje en vanuit de inspiratie van de persoon die we op de foto zien. Vincen geeft zichtbaarheid aan de onzichtbaren en aan het gewone, dat u en ik waarschijnlijk niet eens zouden opmerken.

Vluchtelingen, ontheemden, mensen die onworteld zijn, hebben een speciale plaats in het oeuvre van Vincen. Zijn jarenlange engagement in het Klein Kasteeltje is daar een sprekend voorbeeld van, Vincen komt en gaat er al meer dan vijftien jaar. Hij is een regelmatige bezoeker, in het opvangcentrum en in het leven van de bewoners. Samen tijd doorbrengen, een praatje maken, humor, lachen met de miserie. De camera is daarin geen obstakel, integendeel. Vincen laat de bewoners ook zelf foto's maken, zo gaan ze dezelfde taal spreken. De camera als tolk, de foto's spreken boekdelen.

Deze mix van door hem gemaakte foto's, de selfies en de foto's van de bewoners resulteert in grote 'fresco's' binnen in het Klein Kasteeltje. Een collage van honderden foto's op de muur geplakt, eerst in het onthaal, later ook in de eetruimte. Als een permanent work in progress bouwt Vincen af en toe verder aan dit fresco. Mensen die niet meer in het Klein Kasteeltje wonen op het moment dat hij hun fotoop de muur plakt, stuurt hij consequent een foto van de muur via WhatsApp.

Werken met WhatsApp doet Vincen ook in het onthaalcentrum op de Bordetsite, waar vooral jonge vluchtelingen voor korte tijd verblijven. Vincen werkt met hen samen aan een project voor BOZAR. De medewerkers van Jules Bordet zijn onder de indruk van de menselijkheid en de samenwerking van Vincen, en ze vragen hem om ook in het opvangcentrum samen met de bewoners werk te creëren. De acht verdiepingen tellende centrale gang van het voormalige ziekenhuis moet als een warm omhulsel gaan voelen voor iedereen die, hoe kort ook, in het centrum passeert. De bewoners sturen ook hier foto's naar Vincen via WhatsApp: foto's van hun leven in het moederland, hun familie, de start van hun nieuwe leven in België, gedichten over heimwee en hoop in hun moedertaal, citaten van Afrikaanse en Palestijnse schrijvers... Even later zien ze die foto's als onderdeel van het fresco in de gang. Dat raakt hen, maakt hen trots.

Zodra Vincen iemand voor de eerste keer aankijkt, wordt meteen de toon gezet voor een gelijkwaardige relatie. Vincen kijkt iemand echt aan. Een beetje schuchter en tegelijk heel direct. Alsof hij iemand in die fractie van een seconde vastlegt in zijn ongelooflijke geheugen. Dat kijken belangrijk is voor een fotograaf lijkt misschien nogal evident, maar sommige fotografen gebruiken de camera als een veilige barrière om zich achter te verschuilen.

Vincen niet. Hij kijkt naar de mensen die hij fotografeert, naar de mensen die hij vraagt om zelf foto's te maken en die aan hem te bezorgen. Bij hem geen dure lenzen of een bepaald fototoestel voor een bepaald project. Hij wil daar geen tijd in steken. Waar hij wel tijd aan besteedt, is de relatie met mensen: uitzoeken hoe hij hen het best kan betrekken, op welke manier ze het best kunnen samenwerken. Daarin heeft hij dezelfde visie en dezelfde aanpak als de beroemde fotografe Susan Meiselas. Het belangrijkste voor haar was de manier waarop ze omging met de mensen voor haar camera, haar engagement naar die mensen toe. Zij werkte ook het liefst met één camera, één lens, zo eenvoudig mogelijk. Ze probeerde zoveel mogelijk terug te keren naar mensen die ze fotografeerde.

En dat begint dus met iemand aante kijken. Een beetje timide maar toch recht in de ogen. Zo beginnen alle mooie relaties. En zoals bij alle relaties moet je er veel tijd voor maken. In het geval van de mensen met wie Vincen werkt, extra veel tijd. Hun vertrouwen is al zo dikwijls geschaad. Wanneer hij de eerste keer verschijnt, geloven ze nooit dat hij daadwerkelijk terug zal komen. Maar dat doet hij dus wel. Soms even heel kort, soms voor een paar uur, maar wel gespreid over maanden en jaren. Dat ontgaat de bewoners niet, en het schept vertrouwen. De basis van elke goede relatie.

Net als de Amerikaanse fotograaf William Eugene Smith wil hij zich onderdompelen in het leven van de mensen die hij fotografeert. Smith verbleef soms ergens

wekenlang, Vincen komt jarenlang af en toe terug. Zijn werk is letterlijk tijdloos. De projecten en de contacten stoppen nooit. Hij herinnert zich nog elk gezicht van de mensen met wie hij ooit samenwerkte, hij weet in welk centrum ze vijf jaar geleden verbleven en waar ze nu wonen. De mensen komen op de eerste plaats, ze zullen nooit meer uit het leven van Vincen verdwijnen.

Die warmte van een dergelijke relatie met mensen in opvangcentra, contrasteert erg met de leegte van de plaatsen waar ze moeten verblijven. De leegte in de levens die gevuld wordt door samen te kaarten, samen een sigaret te roken, samen te sporten, samen te koken. Het alledaagse, het gewone. Zij doen exact wat wij ook doen: ze poseren voor een foto, kinderen steken frieten in hun neus, ze eten ijsjes, ze maken kindertekeningen met de ideale familie en

het ideale leven, tieners doen stoer. We moeten glimlachen bij de foto's waar iemand 'vlindertjes' maakt door met armen en benen heen en weer te bewegen in het zand. Iemand anders laat zich tot aan het hoofd ingraven in het zand, een meisje likt stiekem het mes af waarmee haar verjaardagstaart aangesneden werd. Deden of doen we dat

zelf ook niet? Deze foto's geven ons een goed gevoel, omdat ze zo herkenbaar zijn.

Maar verschillen zijn er.

We zien hoe gelukkig de vluchtelingen zijn als ze op vakantie zijn aan zee, wanneer ze dansen...

En toch zie je de heimwee naar thuis, naar de geuren en de kleding van hun land... Nooit meer kunnen rondwandelen in de straat waar je opgroeide, doet iets met een mens. Ook dat tonen de foto's van Vincen ons.

«Waarom maak je foto's van vluchtelingen?»,' vroeg iemand aan Vincen toen we de foto's van Image Master toonden in Vorst. «Om te tonen dat ze er zijn, om hen te laten zien als mens.» «Maar help je die mensen dan wel door gewoon foto's van hen te maken?»

Maar Vincen maakt dus niet alleen maar foto's van hen. Hij doet dat pas wanneer hij lang bij hen is geweest, wanneer ze hem kennen, wanneer ze hem ook hun eigen foto's toevertrouwen. Vincen wordt geen vriend, hij is geen sociaal helper, hij doet niets materieels voor hen, maar iets veel belangrijkers. Hij helpt hen om evende ellende te vergeten. Ze doen ertoe. Ze doen mee aan een kunstproject, ze worden voor altijd op foto vastgelegd, ze worden voor altijd gezien. Ze krijgen meer zelfrespect. Ze zijn even geen dossiernummer meer, ze zijn meer dan louter hulpbehoevend.

Hoewel het werk van Vincen niet uitgesproken activistisch is, zijn sommige foto's dat indirect wel. Zo is er de foto van de zwarte man met het lifeguard-vest die redder is in een tropisch zwembad.

Als kijker kun je niet anders dan denken aan de vele doden en reddingsvesten die aanspoelen op Lampedusa, aan de vele mensen die verdrinken in de Middellandse Zee. Foto's van een fakkeltocht, waar letterlijk licht schijnt in de duisternis. Het toont dat vluchtelingen opkomen voor hun rechten, dat ze niet monddood zijn. Geen papieren hebben wil niet zeggen dat iemand geen mening meer heeft. De foto waar de vlag als enige teken van kleur uitsteekt boven donker geklede mensen en dorre bomen. Er is altijd hoop. Zo maakt zijn werk dus wel een statement. Het grootste statement blijft echter dat we de mens zien achter het woord 'asielzoeker' of 'vluchteling'.

Vincen gaat in zijn werk zware onderwerpen niet uit de weg: gedetineerden, mensen met een psychiatrische aandoening, vluchtelingen, mensen in armoede, mensen met een verslaving. Hij focust in zijn werk op mensen die getekend zijn door het leven en dat resulteert soms in beelden

die de kijker een ongemakkelijk gevoel geven. Toch is humor nooit ver weg. Niet in de beelden en niet in de relatie die Vincen heeft met de mensen op die beelden. Humor maakt het leven draaglijk. Zo kan hij omgaan met alle harde dingen die hij ziet: verdriet, verdringen en verdrinken van problemen, machteloosheid in een onrechtvaardig systeem.

Het werk van Vincen wordt vaak bestempeld als participatief. Het kenmerkende in zijn werk is dat dit participatieve aspect niet vanuit Vincen vertrekt: het zijn de mensen zelf die ervoor kiezen om al dan niet deel te nemen. Het eigenaarschap ligt bij hen: ik kies ervoor om deze foto naar Vincen te sturen, ik kies ervoor om met hem te praten, ik kies ervoor om bij hem thuis spaghetti bolo te gaan eten. Het werk van Vincen is dan ook sterk verweven met zijn privéleven. Het is voor hem vanzelfsprekend dat de bezoekers van het FOMU, Christ, Alhassane en Fofana die teksten schrijven voor deze uitgave, studenten fotografie, onderzoekers... bij hem thuis zijn befaamde bolo komen eten.

Zo ontstaat er een immens patchwork van mensen die belangrijk zijn in het leven van Vincen en voor wie Vincen een belangrijk persoon wordt in hun leven. Zoals ook Brussel belangrijk is voor hem. Brussel is een stad die als een lappendeken voelt. Een allegaartje van mensen, gebouwen, een mix van mooiheid en hardheid. De keuze voor Vincen als Image Master lijkt daarmee goed te klikken. Zijn werk en zijn leven worden naast fotografie doorweven met een bijna surreële mix van pingpong, minigolf, moules-frites, muurklimmen, witloof in de oven, zwemmen, dj, basket, masseur in woonzorgcentra, spaghetti bolognaise...

Energie is een woord dat Vincen veel gebruikt wanneer hij over zijn werk, over zijn projecten spreekt.

Hij geeft ook zelf andere mensen veel energie. Daarom missen ze hem als hij een tijdje niet is langs geweest. Maar hij komt binnenkort terug.

Een project van vier jaar is Vincen op het lijf geschreven. Al zijn projecten spreiden zich uit in de tijd en in al zijn projecten staat een band opbouwen centraal. Dat kan alleen door op regelmatige basis ergens aanwezig te blijven. Zijn relatie met het dorpse Haren en de gedetineerden in de gevangenis en zijn unieke visie op het Brusselse nachtleven maken deel uit van twee andere publicaties.

Vincen start al in 2020 met het fotograferen van de bouwwerf voor de gevangenis in Haren. Op dat moment is hij al enige tijd bezig met een fotoproject in de gevangenis van Doornik. In Haren wil hij als vrijwilliger in de bibliotheek aan de slag gaan, om zo na enige tijd persoonlijk contact te krijgen met de bewoners. Het idee om te werken in de bib wordt gaandeweg vervangen door basketbal. In 2023 start hij als basketbal lesgever in de gevangenis. Zo ontstaat een samenwerking rond fotografie met een aantal gedetineerden. Parallel daarmee blijft Vincen de evoluties van het dorp Haren documenteren. Voor hem voelt Haren als een spookdorp, als een crime scene op zich, als een soort 'prison'. Dat wil hij ook portretteren zonder dat er personen in beeld komen. Die juxtapositie werkt sterk. Om de nachtelijke diversiteit vast te leggen, spitst hij zich toe op de buurt rond het Zuidstation, de Sint-Katelijnewijk en Kuregem. Ook hier maakt hij alleen foto's wanneer de mensen in de cafés hem goed kennen. Zijn fotografische werk vult hij hier aan met geluidsopnames van livemuziek, van gesprekken. Op die manier wil hij de superdiversiteit van Brussel niet alleen zichtbaar maar ook voelbaar maken.